

Εφαρμόζοντας το μοντέλο του Greimas σε δύο διηγήματα του Σ. Τσίρου. Διδακτική αξιοποίησή τους με ηλεκτρονικούς εννοιολογικούς χάρτες

Παναγιώτα Λαζάκη

(Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών, ΔΠΘ)

A.i) Προσέγγιση διηγημάτων του Σπ. Τσίρου με το δραστικό μοντέλο του Greimas

Ορισμένοι θεωρητικοί της λογοτεχνίας επέλεξαν ως οπτική γωνία ανάγνωσης τις σχέσεις που αναπτύσσουν τα «πρόσωπα» της αφήγησης και οι οποίες εξασφαλίζουν τη μετασηματιστική διαδικασία του κειμένου. Τα πρόσωπα νοούνται με την ευρεία έννοια, ως *δρώντες*, και όχι μόνο ως έμψυχα αλλά και ως άψυχα, ιδέες ή αξίες. Το *μοντέλο δράσης* του Greimas (1966), που θεωρήθηκε και το πιο εύχρηστο για την ανάλυση των αφηγηματικών κειμένων, σταθεροποίησε έξι αφηγηματικούς ρόλους, που υποστηρίζουν τη νοηματική συγκρότηση κάθε αφήγησης¹.

Τύπος Greimas

Υποκείμενο – Αντικείμενο Άξονας επιθυμίας
Συμπαραστάτης – Αντίμαχος Άξονας δύναμης
Πομπός – Δέκτης Άξονας επικοινωνίας

ii) Σπύρος Τσίρος²

Οκτώ συλλογές διηγημάτων, δύο νουβέλες και ένα μυθιστόρημα συνθέτουν, μέχρι στιγμής, την προσφορά του Σπύρου Γ. Τσίρου στην Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία. «Είναι μια πανάξια πεζογραφία με όλα τα στοιχεία του μεγάλου λόγου...» έχει επισημάνει ο Δημήτρης Σιατόπουλος. Ο δημοσιογράφος Σπύρος Γ. Τσίρος γεννήθηκε (1940) και μεγάλωσε στην Αθήνα, είναι πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και τακτικό μέλος της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών, της Εθνικής Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών και του Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Έχει εργαστεί σε πέντε ημερήσιες εφημερίδες, ήταν αρχισυντάκτης στη «Διάπλαση Παίδων» στα 1966-1970, αρχισυντάκτης ειδήσεων στην ΕΡΑ-1, έχει πραγματοποιήσει δημοσιογραφικές αποστολές στο εξωτερικό κι έχει στο ενεργητικό του πολλές δημοσιογραφικές επιτυχίες. Το 1988 του απονεμήθηκε βραβείο από το «Ίδρυμα Παραγωγής Δημοσιογραφίας Αθανασίου Β. Μπότση». Διηγήματά του έχουν δημοσιευτεί σε ξένες εφημερίδες και μεταδόθηκαν από το ραδιόφωνο. Αποσπάσματα από τα έργα του έχουν περιληφθεί σε διδακτικά βιβλία.

iii) Έργα

1. Η βάρκα με τις πεταλίδες
2. Το φως του βράχου
3. Οι πήλινες μούσες
4. Το χαμόγελο της Κυριακής
5. Ο Γρηγόρης της βροχής
6. Τα χάρτινα καράβια
7. Γλάροι στη στεριά
8. Η αυλή με τα γεράνια
9. Το αρμενάκι της ελπίδας
10. Ο ήλιος με τα κρόσσια

¹ Φρυδάκη, Ευ. (2003). Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

² Τσίρος, Σ. (1993). *Τα χάρτινα καράβια*. Αθήνα: Κέδρος.

iv) Χαρτογράφηση δύο διηγημάτων με εφαρμογή του μοντέλου του Greimas

α. « Η ‘Γοργόνα’ της βιτρίνας», *Το αρμενάκι της βιτρίνας*

Στο διήγημα του Σπ. Τσίρου, « Η ‘Γοργόνα’ της βιτρίνας», υπάρχει ένα παιδί/αγόρι (υποκείμενο), που επιθυμεί να αποκτήσει μια βάρκα/παιχνίδι (αντικείμενο) και όλα όσα εκείνο αντιπροσωπεύει (χαρά παιχνιδιού ως υλικού αγαθού και χαρά παιχνιδιού ως δραστηριότητας). Για την εκπλήρωση της επιθυμίας του αυτής υπάρχουν σχεδόν μόνο εμπόδια (αντίμαχοι): το παιχνίδι είναι ακριβό, το πέρασμα του χρόνου, η επιθυμία της μητέρας του να του πάρει ως πασχαλιάτικο δώρο ένα βιβλίο. Τελικά, όμως, το αγόρι καταφέρνει να αποκτήσει τη βάρκα ως πασχαλιάτικο δώρο (συμπαραστάτες: α. περίοδος Πάσχα, περίοδος αγοράς δώρων για τα παιδιά, β. Η προηγούμενη καλή επίδοσή του στο σχολείο). Βαθύτερη επιθυμία, ωστόσο, του αγοριού ήταν να δει τη βαρκούλα του να αρμενίζει στη λιμνούλα (το παιχνίδι ως δραστηριότητα). Πηγαίνει στο πάρκο, στη λιμνούλα, όπου η ίδια η εκπληρωμένη του επιθυμία (απόκτηση βάρκας) γίνεται ο αντίμαχός του ως προς το αντικείμενο επιθυμίας του, να χαρεί δηλαδή το παιχνίδι ως δραστηριότητα. Δεν αξιολογεί την ερώτηση του παιδιού με τη φελούκα (πομπός- δέκτης), αποφασίζει να ρίξει τη βαρκούλα του στο νερό και η βάρκα βουλιάζει, ενώ ο ίδιος απογοητεύεται πολύ. Η βαρκούλα δεν ήταν καλοτάξιδη όπως φανταζόταν. Το αγόρι απογοητεύτηκε από τη μεγάλη του επιθυμία να χαρεί παίζοντας (να δει τη βάρκα του να αρμενίζει).

β. «Το συρμάτινο δίχτυ» , *Γλάροι στη στεριά*

Στο διήγημα του Σπ. Τσίρου, « Το συρμάτινο δίχτυ», υπάρχει ένα αγόρι (υποκείμενο), ο Αλέξης, ο οποίος αισθάνεται εγκλωβισμένος στο καινούριο σπίτι/διαμέρισμα όπου μετακόμισε η οικογένειά του. Αιτία των δυσάρεστων συναισθημάτων του είναι το συρμάτινο δίχτυ (αντίμαχος) που περιβάλλει το μπαλκόνι τους. Παρόλο που το σπίτι είναι καινούριο, με θέα και διαθέτει προσωπικό δωμάτιο για τον ήρωα, ωστόσο παίζει το ρόλο αντιμάχου. Το αγόρι αναπολεί το παλιό του σπίτι που παρόλα τα ελαττώματά του (σκεβρωμένα παράθυρα, χαμηλό, χωρίς θέα ούτε καν από την ταράτσα) του προσέδιδε την αίσθηση της ελευθερίας (αντικείμενο επιθυμίας). Ένα, ακόμη, εμπόδιο για την εκπλήρωση της επιθυμίας του αγοριού αποτελεί η άποψη της μητέρας του ότι το δίχτυ προσδίδει ασφάλεια. Την άποψη αυτή έρχεται να ενισχύσει η ηλικία του αγοριού (τετάρτη δημοτικού), η οποία, ωστόσο, λειτουργεί ως συμπαραστάτης από την πλευρά του αγοριού («Εγώ δεν είμαι μικρός...Στην τετάρτη δημοτικού θα πάω φέτος»). Έτσι, κατά τη γνώμη του, δε χρειάζεται το συρματόπλεγμα ως προστατευτικό ασφαλείας. Τελικά η μητέρα του συναινεί να βγάλουν το συρματόπλεγμα. Η υπόσχεση που δίνει ο μικρός (ότι, δηλαδή, δε θα σκύβει στα κάγκελα) λειτουργεί ως συμπαραστάτης στην εκπλήρωση της επιθυμίας του. Η εκπλήρωση της επιθυμίας του και τα συναισθήματα που αυτή του προκάλεσε γίνονται γνωστά στον αναγνώστη μέσα από το όνειρο του αγοριού.

v) Εντοπισμός κοινών δομικών στοιχείων

Τα διηγήματα του Σ. Τσίρου υπακούν στις επιταγές του είδους που ονομάζεται διήγημα³: το διήγημα επικεντρώνεται συνήθως σε ένα πρόσωπο και απομονώνει ένα περιστατικό, ένα επεισόδιο. Ο περιγραφικός χαρακτήρας και η απομόνωση καθημερινών εικόνων συνδυάζονται με τη νοηματική πύκνωση. Στην οργάνωση του υλικού γύρω από μια αριστοτεχνικά γραμμένη πλοκή, με αρχή, μέση/κορύφωση και τέλος, καθρεφτίζεται απόλυτα το είδος του κλασικού διηγήματος.

Στα διηγήματα του Σ. Τσίρου ο ήρωας/πρωταγωνιστής είναι πάντοτε ένα παιδί. Τα παιδικά χρόνια του συγγραφέα και οι αναμνήσεις της παιδικής του ηλικίας εμπλουτίζουν ως

³ Τζ. Καλογήρου, *Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης*, ΙΜΠ, 2005, σελ.133-141

επί το πλείστον τη θεματολογία των διηγημάτων του⁴. Η αλήθεια του βιώματος συνδυάζεται με τη μυθοπλασία και μαζί συνθέτουν τα αυτοβιογραφικά κατά βάση διηγήματά του⁵. Η παιδική ιδιόλεκτος συνδυασμένη με την οπτική γωνία θέασης του πρωταγωνιστή παιδιού είναι χαρακτηριστική των παιδοκεντρικών του διηγημάτων. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις που κυριαρχεί η πρωτοπρόσωπη αφήγηση. Ο μικρός ήρωας/αφηγητής μιλά σε πρώτο πρόσωπο εξυπηρετώντας έτσι την αληθοφάνεια και την αυθεντικότητα της αφήγησης.

Οι περιπέτειες των παιδιών, τα σύντομα επεισόδια, οι σκηνές και τα πρόσωπα «ανασυνθέτουν την ατμόσφαιρα της παλιάς γειτονιάς, του μικροαστικού περιγύρου»⁶.

Η δράση ακολουθεί συνήθως χρονολογική τροχιά. Η ροή της αφήγησης είναι γραμμική, καθώς η ροή του πραγματικού χρόνου ορίζει συνήθως τη δράση, την καταγραφή των γεγονότων (χωρίς να λείπουν, βέβαια, οι αναδρομικές αφηγήσεις και οι προσημάνσεις).

Β. Εφαρμόζοντας το μοντέλο του GREIMAS σε δύο διηγήματα του Σπ. Τσίρου **Διδακτική αξιοποίηση (ανάλυση και αναδιήγηση) των διηγημάτων με εννοιολογικούς** **χάρτες⁷ σε Η/Υ**

Ταυτότητα: Όνομα εκπαιδευτικού

Τίτλος: Ανάλυση και αναδιήγηση των διηγημάτων «Η ‘Γοργόνα’ της βιτρίνας» και «Το συρματόπλεγμα» του Σπ. Τσίρου με τη βοήθεια εννοιολογικού χάρτη.

Γνωστικά αντικείμενα: Λογοτεχνία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Νέες Τεχνολογίες

Τάξη: Ε΄ και ΣΤ΄ Τάξη του Δημοτικού (ανάλογα με το δυναμικό της τάξης το παρόν σενάριο μπορεί να εφαρμοστεί και σε τάξη Α Γυμνασίου)

Αριθμός παιδιών: 16

Σύνδεση με τα ΔΕΠΠΣ: Γλώσσα, Προφορικός λόγος, Γραπτός λόγος (γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου), Διαλογικές μορφές επικοινωνίας, Λογοτεχνία, Λεξιλόγιο

Απαιτούμενος χρόνος: 7-8 ώρες

Μέσα διδασκαλίας/υλικά/προϋποθέσεις: Το έντυπο υλικό, το διαδίκτυο, λογισμικό inspiration. Οι μαθητές θα δημιουργήσουν μόνοι τους εννοιολογικό χάρτη. Ως προϋπόθεση τίθεται η εξοικείωση των παιδιών με το λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης. Προϋποτίθεται επίσης η εξοικειώσή τους με τη χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Επιπρόσθετα θα πρέπει να έχουν μάθει να εργάζονται ομαδοσυνεργαστικά και να χειρίζονται ποικιλότροπα τον Η/Υ. Εκτός από την εξοικείωση με την εννοιολογική χαρτογράφηση, καλό θα ήταν τα παιδιά να είναι εξοικειωμένα με την εύρεση λέξεων/κλειδιών σε κείμενα. Ο διδάσκων θα είναι ο εμπνευστής και συνεργάτης των μαθητών, ενώ οι τελευταίοι καλούνται να συμμετάσχουν διαδραστικά και ενεργά στη διαδικασία μάθησης.

Σύντομη περιγραφή

Ανάλυση και αναδιήγηση δύο διηγημάτων του Σπ. Τσίρου(α. «Η ‘Γοργόνα’ της βιτρίνας» και «Το συρματόπλεγμα») με βάση εννοιολογικό χάρτη που διεξάγεται από κάθε ομάδα μαθητών μέσω του ηλεκτρονικού εργαλείου Inspiration.

Επιδιωκόμενοι στόχοι

Το συγκεκριμένο σενάριο στοχεύει να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν στρατηγικές αποδόμησης και αναδόμησης του αφηγηματικού λόγου με τη βοήθεια εννοιολογικών χαρτών. Οι χάρτες εννοιών ενισχύουν την αλληλεπίδραση και εμπλέκουν ενεργητικά τους μαθητές σε νοητικές διεργασίες. Η οπτικοποίηση των εννοιών βοηθά στην οργάνωση και αναπαράσταση της γνώσης τους.⁸

⁴ Τζ. Καλογήρου, Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης, ΙΜΠ, 2005, σελ.140.

⁵ ό.π. σελ. 140.

⁶ ό.π. σελ. 140.

⁷ Υλικό επιμόρφωσης δασκάλων, σελ 29, 95, 109.

⁸ Τζ. Φορτούνη και Μ. Φραγκάκη, Εννοιολογική χαρτογράφηση: Μια διδακτική παρέμβαση, 2^ο Συνέδριο στη Σύρο-ΤΠΕ στην εκπαίδευση

Με εργαλείο τους χάρτες εννοιών οι μαθητές «ξεκλειδώνουν» το κείμενο αφού καλούνται να αναδείξουν τις λέξεις-κλειδιά που αυτό περιέχει και να αποδομήσουν το κείμενο. Η εννοιολογική χαρτογράφηση κειμένων εγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών να εμπλακούν πιο ενεργητικά στη δημιουργία μιας άλλης μορφής του λογοτεχνικού κειμένου με τελικό στόχο να το κατανοήσουν και να το αναδιηγηθούν με το δικό τους τρόπο και να το παρουσιάσουν τελικά στην τάξη, αναπτύσσοντας επιπρόσθετα τις δεξιότητες οργάνωσης του προφορικού τους λόγου.

1. Θεωρητικό πλαίσιο

Κατευθυντήρια αρχή για τη διαμόρφωση του σεναρίου είναι οι παρακάτω θεωρίες μάθησης: α) η γνωστική θεωρία του κονστρουκτιβισμού και συγκεκριμένα του Jean Piaget, ο οποίος υποστηρίζει ότι η γνώση οικοδομείται ενεργά από τον ίδιο το μαθητή, καθώς διαφοροποιείται και εξελίσσεται σε διάφορα στάδια γνωστικής ανάπτυξης, με γνώμονα την αισθητηριακή εμπειρία και τη λογική του παιδιού. Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτικός οργανώνει και συντονίζει το μαθησιακό περιβάλλον, ώστε να μην εμποδίζεται ο αυθόρμητος τρόπος σκέψης του παιδιού, β) η ανακαλυπτική και διερευνητική μάθηση του Jerome Bruner, σύμφωνα με την οποία ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους μαθητές του και παρεμβαίνει όπου χρειάζεται προκειμένου να διασφαλίσει την ομαλή οργάνωση και διεξαγωγή της διδασκαλίας και γ) στις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες και συγκεκριμένα του Vygotsky, ο οποίος υπογράμμισε το ρόλο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος του παιδιού για την εξέλιξη και την ανάπτυξη της γνώσης. Κεντρικό ρόλο στη θεωρία του έχει η γλώσσα η οποία θεωρεί ότι είναι προϊόν κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Με αυτό το σενάριο καλούνται οι μαθητές να εμπλακούν ενεργητικά στη διαδικασία μάθησης και μέσω της ομαδοσυνεργατικής μάθησης να συνεργαστούν και να βρουν τους βασικούς νοηματικούς άξονες του κειμένου.

1.1. Γνωστικοί στόχοι

1. Να προσεγγίσουν τα παιδιά με παιχνιδιόδη τρόπο τη δομή και το ίδιο το λογοτεχνικό κείμενο.
2. Να εκφραστούν δημιουργικά μέσα από τους εννοιολογικούς χάρτες.
3. Να οργάνωσουν τις ιδέες τους και να ασκηθούν στην παραγωγή γραπτού λόγου καλλιεργώντας έτσι τις δεξιότητές τους στη συγγραφή κειμένου.
4. Να εξοικειωθούν με την αποδόμηση και αναδόμηση λογοτεχνικού κειμένου.
5. Να κατανοήσουν ότι η μελέτη της λογοτεχνίας δεν προαπαιτεί «σωστές» απαντήσεις, αλλά οδηγεί σε αναζητήσεις νοημάτων, σε επανασηματοδοτήσεις και κατευθύνει την εξερεύνηση του κόσμου και του εαυτού.
6. Να ενισχυθούν οι μαθητές, ώστε να γίνουν ελεύθεροι αναγνώστες λογοτεχνικών κειμένων ασκώντας παράλληλα την κριτική τους ικανότητα.

1.2. Παιδαγωγικοί στόχοι

1. Να ασκηθούν οι μαθητές σε ομαδοκεντρικές μορφές διδασκαλίας και σε συνθήκες συνεργατικής και διερευνητικής μάθησης, στις οποίες ο εκπαιδευτικός χάνει πια το ρόλο του εντολοδόχου και απόλυτου φορέα της γνώσης και αναλαμβάνει το ρόλο του βοηθού, συνεργάτη και συντονιστή των δραστηριοτήτων της τάξης. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι οι μαθητές να καλλιεργήσουν κοινωνικές δεξιότητες, να μάθουν να συνεργάζονται, να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας, να επικοινωνούν αρμονικά μεταξύ τους, να αλληλοσυμπληρώνονται και να προσφέρουν βοήθεια ο ένας στον άλλον.
2. Να αναλάβουν οι μαθητές περισσότερες πρωτοβουλίες και να δρουν αυτόβουλα και με αυτενέργεια, διαχειριζόμενοι οι ίδιοι το χρόνο και τη μαθησιακή διαδικασία, ώστε να

αποκτήσουν ενεργητική και θετική στάση απέναντι στη μάθηση.

3. Να μάθουν να ασκούν και να δέχονται κριτική, να αποκτήσουν αυτοεκτίμηση και αίσθημα ατομικής και συλλογικής ευθύνης.

4. Να οικοδομήσουν τη γνώση αναλαμβάνοντας κεντρικό και ενεργητικό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία.

5. Να «εκτεθούν» στο κοινό της τάξης τους παρουσιάζοντας τις εργασίες τους, αποκτώντας έτσι τη δυνατότητα προβολής και παρουσίας της δουλειάς τους.

6. Να αποκτήσουν τη δυνατότητα διατύπωσης επιχειρημάτων που να μπορούν να πείσουν τον ακροατή για την ορθότητα και την ακρίβεια.

1.3. Τεχνολογικοί στόχοι

1. Να έρθουν σε επαφή με τους υπολογιστές και να κατανοήσουν τη διάδοση των ΤΠΕ σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και της μάθησης.

2. Να είναι ικανοί να κατασκευάζουν δικούς τους χάρτες στο περιβάλλον του λογισμικού.

3. Να αναζητούν κατάλληλες εικόνες τόσο από το λογισμικό όσο και από το διαδίκτυο προκειμένου να τις χρησιμοποιήσουν στους εννοιολογικούς τους χάρτες.

4. Να καλλιεργήσουν δεξιότητες και κριτική σκέψη στα πλαίσια του κριτικού ψηφιακού γραμματισμού.

5. Να οδηγηθούν στην παραγωγή γραπτού λόγου μέσα από μια δομημένη διαδικασία.

6. Να χρησιμοποιήσουν εργαλεία του Web.02 για να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της εργασίας τους.

2. Οργάνωση της τάξης

Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των 3-4 ατόμων με κριτήριο την ανομοιογενή σύνθεση ως προς τις μαθησιακές τους ικανότητες. Σκόπιμος κρίνεται επίσης ο ενδοομαδικός επιμερισμός έργου με κριτήριο να κατέχει ένας, τουλάχιστον, μαθητής της ομάδας δεξιότητες χρήσης των Τ.Π.Ε. Τρεις ρόλοι προδιαγράφονται για κάθε ομάδα: α) ο γραμματέας που συμπληρώνει τα φύλλα εργασίας ή κρατά σημειώσεις, β) ο συντονιστής που ρυθμίζει τη σειρά των εργασιών, διευκολύνει την επικοινωνία μέσα στην ομάδα και διαχειρίζεται το υλικό και γ) ο χειριστής του Η/Υ. Καλό είναι τα μέλη σε κάθε ομάδα να εναλλάσσονται στους ρόλους αυτούς.

3. Προτεινόμενη πορεία διδασκαλίας

Α΄ Φάση (1 ώρα στην τάξη)

 Ο εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές την πορεία του μαθήματος. Μετά την ανάγνωση του κειμένου και της συζήτησης στην τάξη, κοινή προσπάθεια αποτελεί η «σχεδίαση» του διηγήματος με τη βοήθεια του λογισμικού. Μαθητές και εκπαιδευτικός διαμορφώνουν ένα *συμβόλαιο* όπου καθορίζεται ο ρόλος του διδάσκοντα και των μαθητών. Οι μαθητές καλούνται να εμπλακούν ενεργητικά στη διαδικασία μάθησης, να αναλάβουν ρόλους και πρωτοβουλίες. Δεδομένου ότι το σχέδιο διδασκαλίας βασίζεται στην κινητοποίηση της πρωτοβουλίας των μαθητών (μαθητοκεντρικό μοντέλο) και στις αρχές της διερευνητικής- ανακαλυπτικής μάθησης, ο διδάσκων, σε κάθε φάση της διδακτικής διαδικασίας και στο πλαίσιο ομαδικής συνεργασίας των μαθητών με ενδιάμεσο εργαλείο τον Η/Υ, παίρνει το ρόλο του συντονιστή, παρατηρητή, συμβούλου, συνεργάτη και υποστηρικτή.

 Η δημοσίευση όσων παραχθούν στην ιστοσελίδα του σχολείου ή στην σχολική εφημερίδα ή η ανάρτησή τους σε ένα blog, λειτουργεί παρωθητικά στη μαθησιακή διαδικασία, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο κίνητρα και ευνοϊκές μαθησιακές συνθήκες. Εξυπηρετεί επιπλέον συγκεκριμένους στόχους της διδασκαλίας, όπως, για παράδειγμα, την

παραγωγή λόγου, ενταγμένου σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.

🌈 Πραγματοποιείται ο χωρισμός των ομάδων (βλ. Οργάνωση της τάξης). Ο εκπαιδευτικός εξηγεί πως οι ομάδες θα συνεργαστούν ανά δύο στις πρώτες φάσεις του σεναρίου. Αυτό σημαίνει ότι θα έχουμε δύο ομάδες με δύο υπο/ομάδες που θα εμπεριέχουν τις ομάδες/συνεργάτες 1.ΑΒ και 2.ΑΒ. Οι υπο/ομάδες Α θα διαβάσουν αρχικά το διήγημα «Η ‘Τοργόνα’ της βιτρίνας» και οι υπο/ομάδες Β θα διαβάσουν το διήγημα «Το συρματοπλέγμα».

Β΄ Φάση (1^η ώρα στο εργαστήριο πληροφορικής, 1^ο Φύλλο εργασίας)

Τα παιδιά εισέρχονται στο εργαστήριο. Πριν τους δοθεί το υλικό, ο εκπαιδευτικός τους διαβάζει τις τέσσερις πρώτες σειρές από το διήγημα «Η ‘Τοργόνα’ της βιτρίνας» και την πρώτη περίοδο του διηγήματος «Το συρματοπλέγμα» χωρίς να έχει προηγουμένως αναφέρει τον τίτλο του κάθε διηγήματος. «Έτσι δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να κάνουν προβλέψεις⁹: Ποια μπορεί να είναι η υπόθεση του διηγήματος; Σε ποια εποχή βρισκόμαστε; Ποια στοιχεία αναφέρονται στο κείμενο και ποια υπονοούνται;»¹⁰

Το διήγημα μοιράζεται στους μαθητές σε έντυπη μορφή, ωστόσο κρίνεται σκόπιμη η εισαγωγή του από τον εκπαιδευτικό στην επιφάνεια εργασίας των Η/Υ, δηλαδή η ηλεκτρονική μορφή του, προκειμένου οι μαθητές να έχουν την ευχέρεια να το επεξεργαστούν ηλεκτρονικά, απαντώντας έτσι σε διάφορες ηλεκτρονικές δραστηριότητες που θα κληθούν να πραγματοποιήσουν κατά τη διάρκεια του σεναρίου.

Επιπλέον, σε ηλεκτρονική μορφή τους δίνονται και τα φύλλα εργασίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που θα έχουν ήδη μάθει να χρησιμοποιούν από το μάθημα της Πληροφορικής.

Ακολουθεί η ανάγνωση του κειμένου μεγαλόφωνα αρχικά από τον εκπαιδευτικό και τέλος από τους ίδιους τους μαθητές. Γίνεται μία πρώτη απόπειρα νοηματικής προσπέλασης και κατανόησης του κειμένου. Αυτή η διαδικασία βέβαια καλό θα ήταν να γίνει μετά το πέρας του πρώτου φύλλου εργασίας και της σύνθεσης ιστορίας από τις δύο υποομάδες με βάση το συννεφόμελο που θα τους δοθεί από την άλλη ομάδα/συνεργάτη τους, έτσι ώστε να μην επηρεαστούν από την ανάγνωση του διηγήματος και να καταστεί πιο ελεύθερη δημιουργικά η εργασία τους.

Γ΄ Φάση (2^η και 3^η ώρα στο εργαστήριο, 1^ο και 2^ο φύλλο εργασίας)

Οι μαθητές διαβάζουν κατά ομάδες σιωπηρά το κείμενο και προσπαθούν να βρουν λέξεις/κλειδιά που θεωρούν ότι αποτελούν σημαντικό στοιχείο της ιστορίας/δομής του διηγήματος. Χρησιμοποιώντας το εργαλείο www.worditout.com δημιουργούν το δικό τους συννεφόμελο με αυτές τις λέξεις/κλειδιά. Έπειτα στέλνουν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου το συννεφόμελο στην ομάδα/συνεργάτη τους και τους παροτρύνουν να γράψουν τη δική τους ιστορία με βάση τις λέξεις του συννεφόμελου.

Αν παρουσιαστεί πρόβλημα εξομάλυνσης του κειμένου, ο εκπαιδευτικός μπορεί να μιλήσει κατά μόνες στις ομάδες και να τους θέσει καθοδηγητικές ερωτήσεις, προκειμένου να προσπελάσουν το κείμενο.

⁹ Η εργασία μπορεί να πάρει τη μορφή ιδεοθύελλας.

¹⁰ Τζ. Καλογήρου, Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης, ΙΜΠ, 2005, σελ.143. «...σε πολλά διηγήματά του ο Τσίρος παρουσιάζει απευθείας σκέψεις και πράξεις του κύριου προσώπου χωρίς, όμως, να δίνει εξαρχής άλλες πληροφορίες για την ταυτότητα του ήρωα ή άλλα χαρακτηριστικά του. Με αυτό το τέχνασμα εντίνει στο έπακρο την υπαινικτικότητα του κειμένου αλλά και την επιθυμία του αναγνώστη να κάνει προβλέψεις για τη συνέχεια της αφήγησης».

Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη www.inspiration.com (2^ο φύλλο εργασίας)

Ο εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές δίνοντάς τους την οδηγία να τοποθετήσουν στο κέντρο του χάρτη τον βασικό ήρωα του κειμένου, ως ενοποιητικό στοιχείο, γύρω (αραχνοειδής εννοιολογικός χάρτης) ή κάτω (ιεραρχικώς δομημένος εννοιολογικός χάρτης) από τον οποίο θα συμπληρώσουν και άλλους κόμβους και θα βάλουν τις απαραίτητες συνδέσεις, με βάση τις λέξεις κλειδιά που έχουν ήδη εντοπίσει, ολοκληρώνοντας έτσι το σχηματοπλαίσιο που τους ζητείται.

Δ΄ Φάση (4^η ώρα στο εργαστήριο, 2ο Φύλλο εργασίας)

Παρουσίαση χαρτών και αναδιήγηση κειμένου

Οι μαθητές παρουσιάζουν τις δημιουργίες τους. Κατά την παρουσίαση και εξήγηση του εννοιολογικού τους χάρτη στις άλλες ομάδες στην πραγματικότητα προβαίνουν στη δική τους αναδιήγηση του κειμένου μαθαίνοντας έτσι από την αποδόμηση του κειμένου να προβαίνουν στην αναδόμησή του και ουσιαστικά να οικοδομούν τη γνώση τους. Τα παιδιά δέχονται ερωτήσεις, δίνουν απαντήσεις υποστηρίζοντας την άποψή τους ή προβαίνουν σε διορθώσεις. Με αυτό τον τρόπο αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και αποκτούν πρωτεύοντα ρόλο στη διαδικασία της μάθησης.

Ε΄ Φάση (5^η ώρα στο εργαστήριο, 3^ο Φύλλο εργασίας)

Οι ομάδες στέλνουν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τους εννοιολογικούς τους χάρτες στην άλλη ομάδα/συνεργάτη. Η ομάδα/συνεργάτης αλλάζει έναν κόμβο ή και περισσότερους στον εννοιολογικό χάρτη της άλλης ομάδας και στέλνει πίσω το χάρτη με αυτές τις αλλαγές. Ζητείται τώρα από τους μαθητές να προσπαθήσουν να διηγηθούν την ιστορία του διαφορετικού πλέον χάρτη καταγράφοντας τα συμπεράσματά τους για τις βασικές λέξεις κλειδιά/έννοιες του κειμένου. Βοηθητικά ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές τις εξής ερωτήσεις:

- Με τις αλλαγές στον εννοιολογικό χάρτη αλλάζει η ιστορία μας;
- Επηρεάζεται ο τίτλος του κειμένου;
- Επηρεάζεται η αρχή ή το τέλος του διηγήματος;
- Τροποποιούνται οι σχέσεις του ήρωα με τα άλλα πρόσωπα του κειμένου;
- Τι άλλες αλλαγές παρατηρείτε;

Προωθείται με αυτή τη διαδικασία η δημιουργική έκφραση των παιδιών, καθώς καλούνται να ασχοληθούν με δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης. Η ανακατασκευή του εννοιολογικού χάρτη, η διαφορετική δηλαδή συσχέτιση των εννοιών βοηθά τους μαθητές να βλέπουν τις εννοιολογικές αλλαγές που συμβαίνουν όταν αλλάξουν κάποια στοιχεία του χάρτη («τι θα συμβεί αν...»)¹¹, τους εναλλακτικούς τρόπους σύνδεσης των εννοιών που μπορεί να προκύπτουν, τις διαφορές και τις ομοιότητες που υπάρχουν με διάφορα άλλα θέματα. Καθώς οι μαθητές συνεχίζουν να αναμορφώνουν τους χάρτες τους ο εκπαιδευτικός έχει την ευκαιρία να τους βοηθήσει να κατανοήσουν καλύτερα τις σχέσεις ανάμεσα στις έννοιες.

Η πορεία αυτής της εργασίας μπορεί να ακολουθήσει μια πιο κατευθυνόμενη πορεία, μπορεί

¹¹ Τ. Ροντάρι, Γραμματική της φαντασίας, Εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες, Μτφ Γ. Κασαπίδης, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003, σελ. 173- 176 και Ομάδα Έρευνας για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας (2004), σελ 39-42.

να δοθούν δηλαδή συγκεκριμένα κριτήρια αλλαγής των κόμβων στον εννοιολογικό χάρτη, π.χ.

- Αλλάξτε εκείνο τον κόμβο στον εννοιολογικό χάρτη προκειμένου να αλλάξει ο τίτλος του κειμένου.
- Αλλάξτε εκείνο τον κόμβο στον εννοιολογικό χάρτη προκειμένου να αλλάξει το τέλος του κειμένου.
- Αλλάξτε εκείνο τον κόμβο στον εννοιολογικό χάρτη προκειμένου να αλλάξει η αρχή του κειμένου.
- Αλλάξτε εκείνο τον κόμβο στον εννοιολογικό χάρτη προκειμένου να αλλάξουν οι σχέσεις του ήρωα με τα άλλα πρόσωπα του κειμένου.

ΣΤ΄ Φάση (7^η ώρα στο εργαστήριο)

Στην τελευταία φάση τού σεναρίου οι μαθητές παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα των εργασιών τους τα οποία μπορούν να έχουν τη μορφή PowerPoint.

Αφού γίνουν τυχόν διορθώσεις στις εργασίες τους μετά την παρουσίαση και συζήτηση στην τάξη, οι μαθητές στα πλαίσια των κινήτρων στη μάθηση αναρτούν τις εργασίες τους στο blog του σχολείου τους και αναμένουν τα σχόλια των συμμαθητών τους (κοινωνικοπολιτισμική θεωρία μάθησης, Vygotsky).

4. Επέκταση σεναρίου

Με βάση τον εννοιολογικό χάρτη που έφτιαξαν οι μαθητές καλούνται να φτιάξουν ένα κολάζ της ιστορίας με το www.vuvox.com ή να μετασχηματίσουν το κείμενο σε κόμικς¹² με το www.toondoo.com. Αναρτούν τις δημιουργίες τους στο blog του σχολείου. Ιδιαίτερα δημιουργική και παιχνιδής δραστηριότητα θα μπορούσε να είναι η εξής: μια τάξη χωρισμένη σε ομάδες φτιάχνει εννοιολογικούς χάρτες για διάφορα διηγήματα του Σ. Τσίρου και τους μοιράζει σε άλλες τάξεις. Οι μαθητές των άλλων τάξεων καλούνται να «διηγηθούν» τους χάρτες και έπειτα να συγκρίνουν τα κείμενά τους με τα αυθεντικά διηγήματα. Συμπεραίνουν αν οι συνδέσεις στους χάρτες τους βοήθησαν να βρουν τη δομή του κειμένου. Τα παιδιά μπορούν να παρουσιάσουν στο τέλος της χρονιάς όλα τα διηγήματα του Τσίρου χρησιμοποιώντας το εργαλείο www.digitalstorytelling.com, αφού πρώτα θα έχουν προσεγγίσει τη δομή των διηγημάτων με τους εννοιολογικούς χάρτες.

¹² Τ. Ροντάρι, Γραμματική της φαντασίας, Εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες, Μτφ Γ. Κασαπίδης, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003, σελ. 173- 176 και Ομάδα Έρευνας για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας (2004). *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο: μια νέα πρόταση διδασκαλίας* / Βενετία Αποστολίδου, τυπωθήτω, Αθήνα, σελ. 169-174.

1ο Φύλλο εργασίας μαθητή

Τίτλοι: «Η ‘Γοργόνα’ της βιτρίνας» «Το συρματοπλέγμα»

Τμήμα:.....

Ονοματεπώνυμο μαθητών:.....

1. Ακούσατε τις τέσσερις πρώτες σειρές του διηγήματος. Ποια νομίζετε ότι μπορεί να είναι η υπόθεση του διηγήματος; Σε ποια εποχή βρισκόμαστε; Ποια στοιχεία αναφέρονται στο κείμενο και ποια υπονοούνται;
2. Να ανοίξετε την ηλεκτρονική έκδοση του διηγήματος και αφού διαβάσετε και μόνοι σας το διήγημα να επισημάνετε με μπλε χρώμα τις λέξεις – κλειδιά του διηγήματος που θεωρείτε ότι αποτελούν σημαντικό στοιχείο της δομής – ιστορίας του.
3. Να χρησιμοποιήσετε το εργαλείο www.worditout.com και να φτιάξετε το δικό σας συννεφόλεξο με τις λέξεις – κλειδιά του κειμένου.
4. Στείλτε με e-mail το συννεφόλεξό σας στην άλλη ομάδα και πείτε τους να συνθέσουν μια δική τους ιστορία με αυτές τις λέξεις.
5. Με το συννεφόλεξο που σας έστειλε η άλλη ομάδα δημιουργήστε την δική σας ιστορία.

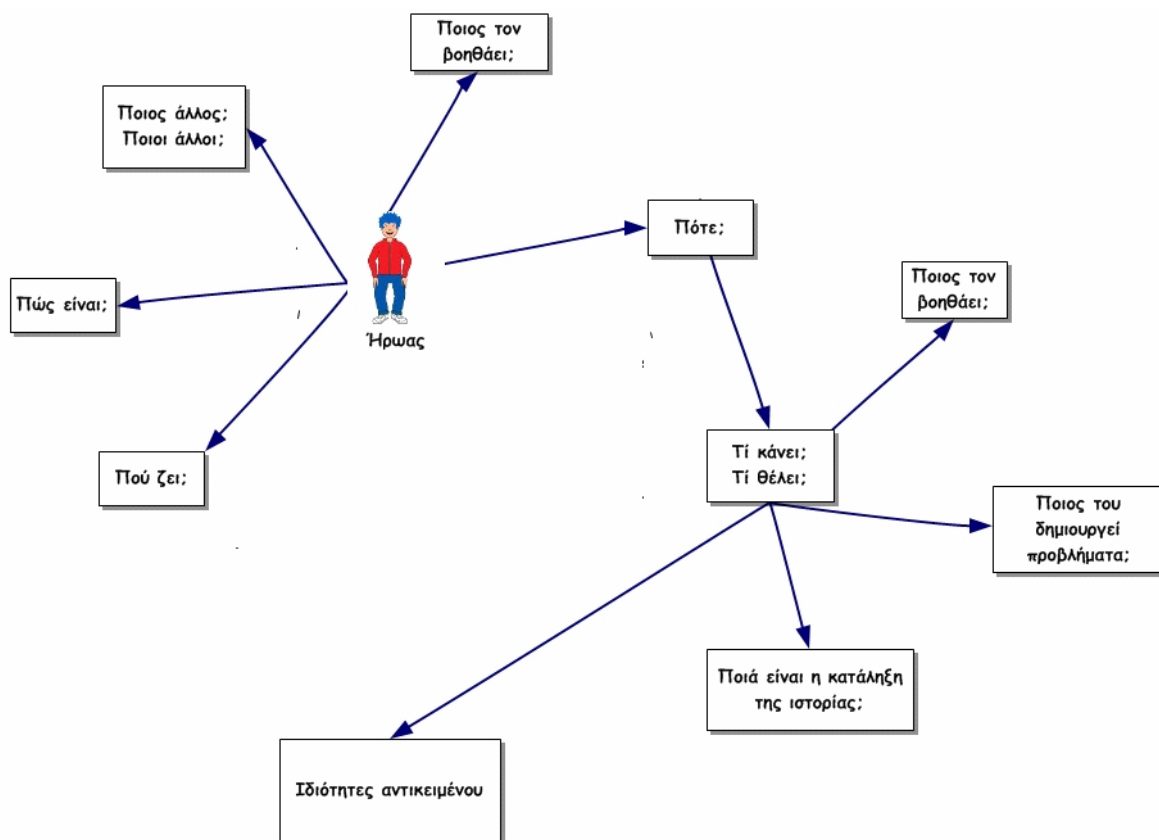
2ο Φύλλο εργασίας μαθητή

Τίτλοι: «Η ‘Γοργόνα’ της βιτρίνας» «Το συρματοπλέγμα»

Τμήμα:.....

Ονοματεπώνυμο μαθητών:.....

1. Να δημιουργήσετε τώρα το χάρτη σας στο λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης. Να εισάγετε πρώτα τις έννοιες και στη συνέχεια τις συσχετίσεις. Για παράδειγμα ο χάρτης σας μπορεί να έχει την παρακάτω μορφή σχετικά με το διήγημα Η «γοργόνα» της βιτρίνας :

3ο Φύλλο εργασίας μαθητή

Τίτλοι: «Η ‘Γοργόνα’ της βιτρίνας» «Το συρματοπλέγμα»

Τμήμα:.....

Ονοματεπώνυμο μαθητή:.....

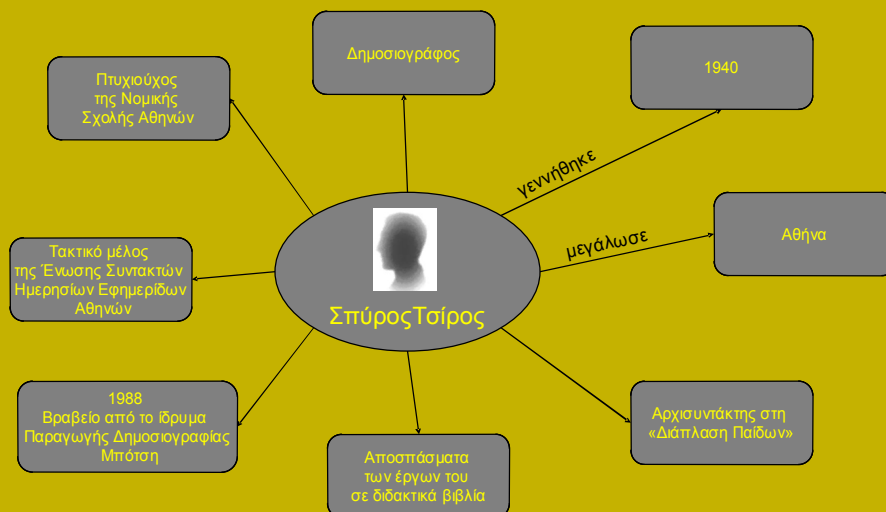
1. Στείλτε μέσω e-mail τον εννοιολογικό σας χάρτη στην άλλη ομάδα – συνεργάτη.
2. Αφού παραλάβετε με τη σειρά σας τον εννοιολογικό χάρτη της άλλης ομάδας αλλάξτε έναν ή περισσότερους κόμβους στο χάρτη και στείλτε το πίσω.
3. Αφού με τη σειρά σας παραλάβετε το e-mail με τις αλλαγές των κόμβων του δικού σας χάρτη προσπαθήστε να διηγηθείτε την ιστορία με αυτές τις αλλαγές.
4. Καταγράψτε τα αποτελέσματα από τις αλλαγές αυτές στον εννοιολογικό χάρτη
 - ✚ Με τις αλλαγές στον εννοιολογικό χάρτη αλλάζει η ιστορία μας;
 - ✚ Επηρεάζεται ο τίτλος του κειμένου;
 - ✚ Επηρεάζεται η αρχή ή το τέλος του διηγήματος;
 - ✚ Τροποποιούνται οι σχέσεις του ήρωα με τα άλλα πρόσωπα του κειμένου;
 - ✚ Τι άλλες αλλαγές παρατηρείτε;
5. Παρουσιάστε στην ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα των εργασιών σας σε πρόγραμμα προβολής διαφανειών.

Βιβλιογραφία/Δικτυογραφία

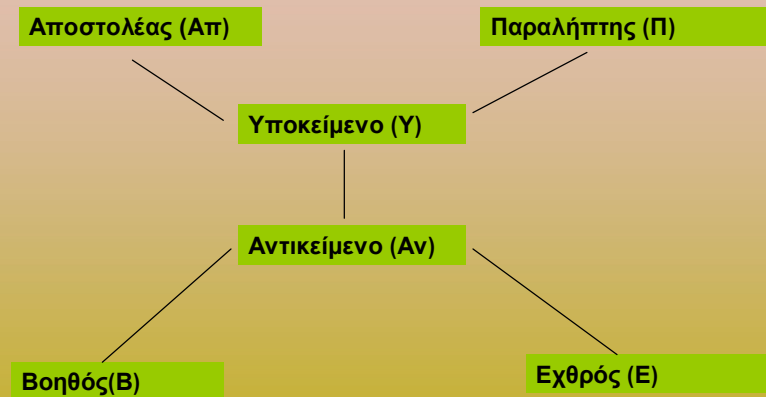
- Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 2: Κλάδοι ΠΕ60-70 ΕΑΠΥ- Τομέας Επιμόρφωσης και κατάρτισης, Πάτρα, Μάιος, 2008
- Καλογήρου, Τ. (2005). *Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης*. Αθήνα: ΙΜΠ.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2005). *Στρατηγικές διδασκαλίας: Η κριτική σκέψη στη διδακτική Πράξη*, τόμοι Α' & Β». Αθήνα: Gutenberg.
- Ομάδα Έρευνας για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας (2004). *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο: μια νέα πρόταση διδασκαλίας* / Βενετία Αποστολίδου, τυπωθήτω, Αθήνα.
- Ποσλάνιεκ, Κ. (1991). *Να δώσουμε στα παιδιά την όρεξη για διάβασμα*, Απόδοση Σ. Αθήνη. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Ροντάρι, Τ. (2003). *Γραμματική της φαντασίας. Εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες*, Μτφ Γ. Κασαπίδης. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τζιόβας, Δ. (1987). *Μετά την αισθητική, Θεωρητικές δοκιμές και ερμηνευτικές αναγνώσεις της νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: Γνώση.
- Τσίρος, Σ. (1995). *Γλάροι στη στεριά*. Αθήνα: Κέδρος.
- Τσίρος, Σ. (1997). *Το Αρμενάκι της ελπίδας*. Αθήνα: Κέδρος.
- Φορτούνη, Τζ., Φραγκάκη, Μ.. *Εννοιολογική χαρτογράφηση: Μια διδακτική παρέμβαση*, 2^ο Συνέδριο στη Σύρο-ΤΠΕ στην εκπαίδευση.
- Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Αθήνα: Κριτική.

Παράρτημα-Διαφάνειες

Γνωριμία με τον Σπύρο Τσίρο

Το δραστικό μοντέλο του Greimas

"γοργόνα"

ακριβό

Πάσχα βιτρίνα

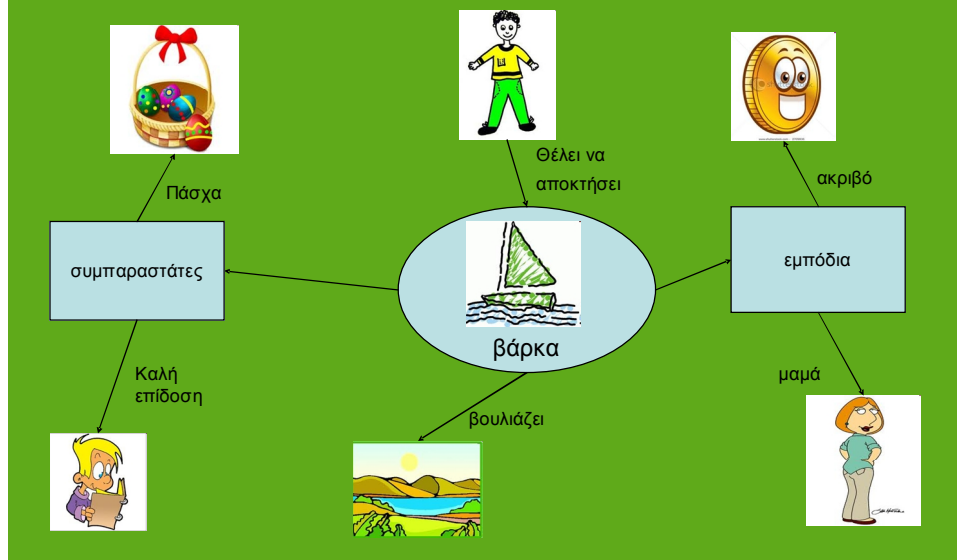
βούλιαξε

βάρκα λίμνη

μαμά επίδοση

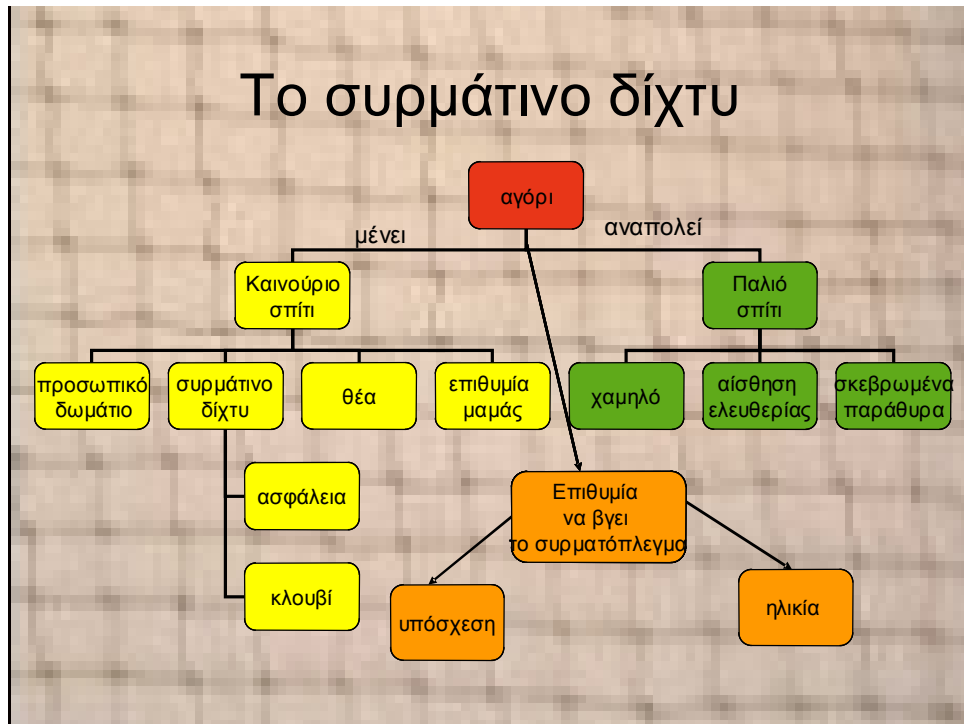
αγόρι

Η «Γοργόνα» της βιτρίνας

ασφάλεια
 συρμάτινοΔίχτυ
 υπόσχεση δωμάτιο
 μαμά παλιόΣπίτι
 κλουβί θέα
 ελευθερία χαμηλό
 καινούριοΣπίτι αγόρι
 ηλικία
 επιθυμία

Το συρμάτινο δίκτυο

Κοινά δομικά στοιχεία

Στοιχεία σεναρίου

